

ADORJÁNI RUDOLF
(közlő)

A KERESZTÚRKÖRI EGYHÁZKÖZSÉGEK
VAGYONLELTÁRA A
XVIII. SZÁZAD UTOLSÓ HARMADÁBÓL*

III. KÖZLEMÉNY

Medesér (91—94.)

Anno 1773. Die 22da Novembris. Visitatio lévén a' Medeseri Sz. Ecclesia-
ban, Bonumai¹ talattatnak e' Szerént:

Vagyon egy Kö Templom, mikor s' mikeppen épült nem tudatik. Körü-
lötte van sasokba rakott fakkal a' Czinterem bé kerítve. A' mellyen kívüli
vagyon egj fabol épült Harang láb, ebben két Harangok. A' nagyobb Ha-
rangon ezen irás vagyon: 1496 és valami csuda képek, vagy szárnyas ál-
latok Képei ember abrázattal, kigyó farkakkal.² A küssebb Harangon vag-
jon: *Fieri curavit Unitaria Eccla Medesér.*

A.D. 1711.³ Láttatnak meg más betü formákis rajta, de az öntéskor meg-
bomlott a' Forma, s' a' mián nem ismerhetni a' betüket.

Mivel az ezen 1773^{dik} Esztendőben Sz. György Havának 18^{dik} Napjára vir-
radolag, a' Papság Házában tűz gyuladván, a' Parochián levő minden
egjéb épületekkel edgyütt, az Ecclesia Ladajais benne való pénzél s'
egyéb Sz. Edényekkel s' Eszközökkel edgyütt porrá, hammuvá lettenek,
az Ecclesiának semmi Mobiliai⁴ nem maradtanak; (benn ége ottan az Es-
perest Nehai Tisz[te]l[e]t[e]s Uj Szekeli Buzogany Samuel Uram, Kinek
testéből csak egy darabotska talaltatott az hammuban minden emberi for-
ma nélkül) Hanem [üres fél sor következik].

Az után Nemely Kegjes Atyafiaknak Istenes buzgosagu indulattyokból
lett Collatumok⁵ Következnek e' szerént:

Az Ur Asztalán vagyon egy Székelly Szönyeg, azon fellyül egj veres fej-
tövel öltött borozdás gjolts Abrosz; melly Abroszt adott az Enlaki Kele-

* A szöveget gondozta és dr. Molnár István anyagának felhasználásával a
jegyzeteket összeállította dr. Gaal György. A textiliák, felszerelési tárgyak, pénz-
és mértékegységek magyarázata az I. közleményben található.

¹ javai.

² Orbán Balázs (*A Székelyföld leírása*. I. köt. 118. l.) ezt írja a harangról: „És
hogy ez alján ily díszes torony beltartalmával se szégyelje meg magát, van abban
egy igen érdekes régi harang is (a 160 fontos nagyobbik), melyen a rugonfalvi
harang köriratán lévő jelképes állatokhoz (bestiaria) hasonló, 4 sárkány és 5 —
szintén a rugonfalviakkal azonos — díszkarika alkotta ornamentica közé be van
foglalva az 1496. évszám, természetesen minuskel számjegyekkel. E harangról az a
hagyomány, hogy a feldült Körtvefája harangja volt, melyet a vész perceiben a
Füzespataka medrébe ástak el a menekülő lakosok, hol később felfedeztetvén, Me-
desérrre vitetett át“.

³ Csináltatta a Medeséri Unitárius Egyházközség. Az Úr 1711. esztendejében

⁴ ingóságai.

⁵ adományok.

men András leánya. Az Éneklő széken egj fejeres kötées virágos len Kendő. A' Pap Szekin egj tarka virágos lengetég Karton.

NB.⁶ Az itten irt Szönyeg, Kendő és Karton regiek, mert a' Templomban lévén a' tüztől meg maradtanak volt.

Vagyon egy füles fedeles On Kanna Keresztelesre való, nagjobb valamivel egj fertallyosnál; adta Kis Sarosi, de mostan Magjar Déllön lakó Márczi Samuel Uram.

Vagyon egy on fedelű, ón talpu, tegla színű sárga virágokkal czifrazott Vinczi Bokáj, adta mostan Martonosban lakó Kis Solymosi Simo Gábor ö Kegyelme.

Egy On Tángyér, vagyon az alsó felinek szelyső kerületin illyen irás: A' Medeseri Unit. Ecclesia Számára ajandékozta Tisz[te]l[ete]s. Nagj Gergelly Ur. Anno 1773. Dieb[us] Maji. K.S.⁷

Egj sáhos negy szegin csipkés len ruha, egyiigen szép kamukás, a' szelyyein csipkés fejer Abrosz; e' kettőt ajandekozta T[e]k[i]nt[ete]s Sandor Sigmond Uram Leánya.

Ismet egj Kotzkás igen szép Asztal Keszkenő T[e]k[i]nt[ete]s Jeddi Pálné Asszony ajandekozta.

Ismét egy kotzkás Asztal Keszkenő, Sánta Jánosné adta.

Egy gjapott kék fejtős Abrosz, és egj veress, fejjérel zöldel elegyes selylyem ruha. E' Kettőt ajandékozta Csekefalvi Kováts Joseff ö Kegjelme. Egy, a' négj szegeletein s' szélyyein szkofiumos Patyolat ruha, egy gyólts Abrosz, egy csipkés gjólts Kendő. Ezeket a' Kis Solymosi Unitaria Ecclesia ajandekozta.

Egy kotzkás rojtos Abrosz, Martonosi Kadár Mihalyne Assz[ony] adta.

*Allodiaturak.*⁸

Az Also Határban: Nyires allyában egy darab szena fű Curr. 4. Vicinussa⁹ alóll Jeddi Pál Uram, fellyül Bartalis Péter. ez a Papé.

Farkas akasztó Hágoján egy darab Szanto föld Cubulor. 4. vicinussa alóll Domokosne Assz[ony] fellyül Jeddi Pál Ur. A Papé.

Sós Hegynél a Papé metr. 9. Vicinussa allol Jeddi Pál Ur. Szanto föld, fellyül Béltelki Ur Jobbagya Lucza János, föld.

Holló Várnál a Papé, metr. 3. vicinussa fellyül Nagy Péter. E zalogon van, ugy hogy ki valtatan négy forintokkal, a pénz menjen az Ecclesia Számára.

A Felső Határban: Hoszszu Földben, metr. 10. Szanto föld, vicinussa alóll Dersi Györgyné föld, fellyül Nagy Peter föld. Ennek fele az Ecclesiajé, fele a Papé.

Szöllő alatt az Ecclesiajé metr. 2. Vicinussa alóll Karamán Peter, fellyül Lucza Janos Szanto földgyök.

Ropóban a Papé, metr. circit[e]r¹⁰ 6. Vicinussa a Ferentzi Istvan Ur Post[er]itassi¹¹ és Márton István Szanto földgyök.

⁶ Nota bene! — Jól jegyezd meg!

⁷ Az 1773. év májusának napjaiban. K. S. (Az adományozó nevének kezdőbetűi.)

⁸ birtokok.

⁹ szomszédja.

¹⁰ körülbelül.

¹¹ utódai.

¹² Aláírva kissolymosi Simo József sz. vizsgálószéki hites jegyző által, saját kezűleg, a fent jelzett évben és napon.

Gyepü Hágóban a Papé, metr. 4. Vicinussa fellyül Ambrus Sigmond, alóll Sánta János. Ennek vegiben egy jó Szekeer Szenára való Szena fü. Tövis felett a Papé, metr. 2. Vicinussa alóll Jedit Pál Ur, fellyül Pál Janos Szanto földgyök.

Bogában a Papé metr. 4. Vicinussa fellyül Pál János, alóll Bartalis Peter. Gál Oldalán Cantor Számara való Parlag, egy kis Buglya leszen rajta. Vicinussa alóll Andrási György; fellyül valami bokros hely vagyon. Vagyon a Pap Házában Asztal mellé való Két ladás ujj Pad; Két Karos Fogas; üveg táblákból fába rakott három Ablak, és egy uj Tálás. Asztal nintsen.

Signata per Josephum Simo de Kis Solymos Juratum S. Sedis Notarium m[anii] p[rop]ria.

A[nn]o et Die Supra notatis.¹²

Anno D[omi]ni 1774. Die 1ma Decembris. Medeseri Agilis Bartalis Peter ö Kegj[e]l[m]e Istenes indulattyabol legala¹³ mi előttünk a' Medeseri Unitaria Sz. Ecclesianak per modum Inscrrptionis¹⁴ egy darab Szanto földet, mely capit metr. 2. olly Conditioval hogj ha valaki, akarkiis kiváltya, deponallyon a' Titt[ulata]¹⁵ Ecclesianak flor. Hung. 4. idest¹⁶ negy Magyar Forintokot. Vagyon p[edig] ezen föld a' Medeseri Felső Határban, Nádas Gödör nevü helyben in Vicinita[ti]b[us] fellyül Ambrus István, alóll Andrási György Szanto földgyök. Vagjon ez a' Fejtő felöl való Szakadekjaban a' Legans¹⁷ földinek.

Eodem A[nn]o, Die que statim specificatis¹⁸, Jakab Gergelly Titt. Damokus Ferentzné Asszony Jobbagja legala a Sz. Visitatio előtt per modum Inscriptionis a Medeseri Unitaria Sz. Ecclesianak egj darab Szanto földet, capit. metr. 7. tali cum declaratione¹⁹, hogj ha valaki akar ki ki akarná váltani, tartozzék az Eccl[esian]ak letenni flor. 8.²⁰ nyoltzj Magyar Forintokat. Ez a föld az irt Legansnak Falu köz helyiböl való irtovannya; és vagyon in vicinitat[ibus] alól Varga András, fellyül Lucza Andras Szanto földgyök.

Signata Anno Die in Praemissis per Josephum Simo de Kis Sollymos Juratum S. Sedis Notarium m[anii] p[rop]ria.

Notandum:²¹ In Anno 1773. el égvén a' Parochia, el égett azzal edjütt az Ur Asztalára való Pohár is, mellyet a Kolosvari Unitarius Atyafiak ujra csinaltanak; melly Poháris igen szep magas lábas Pohár, fejer viragokkal tzifraztatott; vagyon ilyen iras a' felső szada alatt körül: *A Medeseri Unitaria Ecclesia Pohara. A[nn]o. 1780.*

¹³ örökbe hagyott.

¹⁴ írásban.

¹⁵ címzett, megnevezett.

¹⁶ azaz.

¹⁷ hagyakozó.

¹⁸ ugyanabban az évben és napon, amelyik megneveztetett.

¹⁹ olyan meghagyással.

²⁰ azaz.

²¹ megjegyzendő.

Gáspár Mártonnak lévén egj darab Orotosa Gál Oldala Sarkán, melynek vicinussa egy felöl kívül Nagy János, belöl Karamán Pál, a' Thordatfalva felé való Határban, adta s' adja a' Medeseri Unitaria Ecclesianak, attes-tante p[rae]sente Ecclesia²², mint aquisitumot²³, mivel bokrokból orotta ki Falu engedelméből, olly Conditioval, hogy mikor magának nem kell mennyen az Ecclesia birodalmába.

Coram S. Visitatione Medeserini²⁴, Die 7ma Decembr[is] A[nn]o. 1783.

Sig[nata] per Jur[atam] Notar[ium] Josephum Simo Solymosi m[an]u p[ro]p[ri]a.

Körispatak (99—101)

Anno 1773 Die 25ta 9 br^(is) Visitatio celebratvan ezen Körispataki Unitaria Ecclesiaban, az Ecclesianak külső belső Jovai tanaltatnak ezek:

Vagyon egy Fa Templom melly készítettett A[nn]o az Körispataki Unitaria Ecclesianak farattsaga és költsége által. Vagyon egj fa Harang-láb, mellyben vagjon hét Harang.

Az Uri Sz. Asztalra való Apparatusok: Vagyon egj ezüst arannyas Pohár; ilyen irás vagyon a' talpán fellyül: PALFI 1652. GEORGIUS.

Egy ejteles fedeles on Kanna, fedelén körül a' szádán és alóll virágos retzés, nehaj Tibodi Istvánné Aszszonjom conferalta.²⁵ Keresztelő fekete On Pohár. Két On Tángyér; az edjiken ilyen irás van: K.M.M.G. mely ezt teszi: Kováts Maria Maxai Györggné; mivel ő Kegyelme conferalta.

A' kisebbiken ilyen irás:

P.D.FR.Sombori CANTORIS SAX.NAT.UNIT.OFFERT.COETUS EJUS-DEM: NAT. ET.RELL.²⁶ a virágában ilyen iras: SO FE VI MA 1713²⁷ Vagyon egy sáhos, közepin fejr kötéses len Abrosz. Item²⁸: Egy sáhos, len Abrosz: egj sima len gyolts Abrosz, körülötte egészszen fejr retze. Egy veres darabos sujtásos gyolts Abrosz. Egj kék fejtös gjólts Kendő. Egj veresses vegü kender Kendő, a' vége lyukatos. Egj veresses abrontosos gjóltsKendő. Egj sahos szép gjólts Kendő. Egy patyolat egészszen körül csipkés Keszkenő.

²² igazoltan a szóban forgó egyházközségnek

²³ mint szerzett birtokot.

²⁴ a medeséri sz. vizitáció színe előtt.

²⁵ adományozta

²⁶ Lehetséges feloldás: P(rudentis?) D(omini) FR(ancisci) Sombori CANTORIS SAX(onicae) NAT(ionis) UNIT(ariis) OFFERT(a) COETUS EJUSDEM NAT(ionis) et REL(L)igionis). (Sombori Ferenc... úrnak, a szász nemzet kántorának és ugyanazon nemzetiségű és vallású gyülekezetének adománya az unitáriusok részére)

²⁷ A SO(mbori) FE(rencz) név oldható csak fel. Mindkét felirat szerepel Orbán Balázsnál is (i.m.I.köt.146.l.), de ő sem tesz kísérletet feloldásukra, megfejtésükre.

²⁸ hasonlóképpen

Allodiaturak.

Etéd felé forduló Határban, Szántó földek ezek:

Sövényes nevű helyben, metr.10. Vicinussa küllyel Sandor Joseff, belől Somodi János és Kotsis Gergely, Cserébe birja a Ecclesia, a' mint Contractus is extal²⁹ rolla.

Ugjan azon Határban Szena fü, Kús Örményes nevű helyben Curr.1. Vicinussa belől Küsmöd pataka, küllyel az Erdő.

Komlógy felé forduló Határban. Nyáras Szádában metr.1. vicinussa belől Biró Andras, küllyel az Oldal Kelemen Annok Testamentuma iránt, Kádár Janos Ur[am]mal perelvén az Ecclesia és convincaltatvan, medio Litis facta Compositio³⁰ Sz(e)rint adta Kádár János az Ecclesianak; a' mint a' Compositionalis extalvan doceallya.³¹ Nyárasban metr.5. Vicinussa belől Kádár Janos, Küllyel Antal Pál földé. Ezt is a specificalt Compositio³² Sz[e]r[in]t adta Kádár János Ur.

Külső Szurdokban metr.8.vicinussa belől Kádár János, küllyel Kováts Peter Ur Szántó földé.

Ujjalu felé forduló Határban. Falu végén metr.1. vicinussa belől Nagy Andras, küllyel Lörintzi Mihály, a fenn Specificalt Compositio Sz[e]r[i]nt adatott.

Csorgos Kuton küllyel metr.4. Vicinussa belől Istvánfi Ferentz, Küllyel Rados oldalán metr.10. mellyről ugyan Compositionalis exstal. Ágazat oldalán, metr.3. Vicinussa belől Sandor Josef, Küllyel Ujjalvi Parlag. Ezt Peteri Mózes testalta, melly Testamentum az Ecclesia Ládájába vagyon.

Signat[a] A[nn]o. Die ut Supra per Josephum Simo Jur[at]um. Notar[ium] m[anii] p[rop]ria.

Vadnak a Körispataki Unitaria Ecclesianak imez következő Series³³ szerint való Levelei; három Fasciculusokban.³⁴

I^{mus} Fasciculus A' Reformatus Papok Protocollumából³⁵.

/1. Sövényes Csere nevű Két Ecclesia közös Erdejének tilalmazásáról való Levél. Sub Litera³⁶ D.de Anno 1773.23.Marti. Regius³⁷ Gabriel Zágoni.

/2/ Az Unitarius Papok Protocollumából kivett két Ecclesia Sövényes közös Erdejének tilalmazásáról való Levél, sub Litera I. de A[nn]o 1730.23. Martii. Regius Samuel B.Ujszekeli.

/3/ A Kús Solymosi két Ecclesiák közös Erdeiről való Testimonium³⁸ Sub Litera E. de A[nn]o 1759.23.Martii. Regii Matefi Ferentz, Matefi István.

²⁹ van, létezik

³⁰ elítéltetvén, a per folytán kötött egyezség

³¹ a létező egyezséglevél előadja

³² említett egyezség

³³ sorrend

³⁴ kötegben

³⁵ jegyzőkönyvből

³⁶ A D betű alatt (iktatva).

³⁷ ún. fogott bíró

³⁸ bizonylat

- /4/ A' Sz.Háromsági három Ecclesiai Közös Erdejéről való Levél, sub Litera B. de A[nn]o 1763.15.Aprilis. Regii Petrus Szeredai, Ladislaus Beretzki, Michael Kadok.
- /5/ A Bözödi két Ecclesia közös Erdejéről való Testimonium, sub Litera T. de A[nn]o 1762.27.Decembris. Regii Georgius Biró, Georgius Thamasi, Johannes Bodor, Georgius Kontz.
- /6/ Az Ecclesia erdeiből való fák alkalmatosságával hogj annyi aldomást adott az Unitaria Ecclesia, mint a' Reformata, sub Litera C. de A[nn]o 1771. 5. Martii. Regii Isak János, Ambrus András.
- /7/ Arról való Testimonium, hogy a' Deliberatum Sz[e]r[i]nt adja ki a Reformata Ecclesia az Eccla erdeiből jött penznek felit az Unitaria Ecclesianak, sub Lit. K. de A[nn]o 1771.5.Martii. Regii Berei Miklós, Varga Janos.
- /8/ A' Nagj Ernyei két Ecclesiai(na)k közös Erdejéről való Relatoria³⁹, Sub Lit.A. de A[nn]o 1763.12.Aprilis. Regii Sükösd Mihály, Szabó Janos.
- /9/ a Két Ecclesiai Tractualis Curatorainak Determinatioja⁴⁰ az Eccl[esi]a erdejéről, sub Lit. F. de A[nn]o 1759.29.Martii. Regii Borsai N. István, Tartsafalvi Pallffi Sigmond.
- /10/ Arrol való Testimonium, hogy a', két Eccl[esi]a erdeiből jött penzt el ne költsek, hanem a' két Ecclesia ossza fel, sub Litera G. de A[nn]o 1762.26.7^{bri}. Regii Pállffi Ferentz, Pállffi István.
- /11/ Protestatio⁴¹, hogy a' Reformata Ecclesia, az Ecclesia erdeinek arról el költött, Sub. Litera M. de A[nn]o 1759.30.Aprilis. Regii Kovats Sigmond, Thamasi Ferentz.
- /12/ Arrol való Testimonium, hogj nem admonealtattak⁴² Divisiora a Refor[mátusok] és hogy készek kiadni fele reszit a' Pénznek, sub Litera L. de A[nn]o 1771.12.Martii. Regii Bentzedi András, Székely Miklós.
- /13/ Sövényes Csereiről való finale Deliberatuma⁴³ a' V[ice] Széknek, sub Litera H. de A[nn]o 1763.13.Aug[usti] Reg[ius] Dionysius Pállffi.
- /14/ Divisionale Mandatum⁴⁴ Sövényes Csereiről, sub Lit[era] N. de A[nn]o 1773. 1ma Martii.
- /15/ A' Divisionale Mandatum mellett való Pro et Contra lett Allegatiok, es Deliberatum⁴⁵ sub Litera P. de A[nn]o 1773.1^{ma} Martii.

Fasciculus 2^{dus}.

- /1/ Az Ecclesia Jozzagáról való Contractus⁴⁶, mellyben a' Pap lakik, sub Lit. A de A[nn]o 1691. Regii Johannes Fel Dobai, Andreas Lukatsi.
- /2/ Kelemen Annok és Kelemen Rebeka Testamentum tételek, sub Lit[era] B. de A[nn]o 1713.23.Apr[ilis] Regii Szabó Mihály Abran Márton.
- /3/ A' Rados oldalán el foglalt földről való Compositio⁴⁷ sub Lit.C. de Anno 1767. 9ma Augusti. Regii Lörintzi Mihaly, Lörintzi Andras.

³⁹ jelentéstevő levél

⁴⁰ köri gondnokaink végzése

⁴¹ tiltakozás

⁴² voltak figyelmeztetve

⁴³ véghatározata

⁴⁴ osztoz(kod)ási parancs

⁴⁵ helyeslő és ellenző véleményezések és határozat

⁴⁶ szerződés

⁴⁷ egyezés

- /4/ A' Harangláb helyről való Contractus, sub Lit[tera] E. de A[nn]o 1677. Regii Varga Peterm, Gyergjai Peter.
- /5/ Kováts Janos Urammal való Compositio sub Lit[tera] E. de A[nn]o 1764. 9na Novembr[is]. Regii Somodi György, Sandor Joseff.
- /6/ A Reformatum Templomon Kivül levő darab helyről irt Contractus, sub Lit[tera] F. de A[nn]o 1679.22 Aprilis Reg[is] Stephanus Jásfalvi, Stephanus Pap.
- /7/ A' Templom helléről való Contractuss, sub Lit[tera] G. de A[nn]o 1676.13.Aprilis. Regii Osvath István, Rátz István, Csukor Andras.
- /8/ A' Reformatus Mester Jozságának meg kínáltatasáról Testimonium, sub Lit[tera] H, de A[nn]o 1702.14. Junii. Regii Csukor Mihály, Osvát István.
- /9/ Martonosi Sebe István Testamentuma⁴⁸, sub Lit[tera] J. de A[nn]o 1764. 9na Novembr[is]. Regii Somodi György, Sandor Joseff.
- /10/ Kelemen Peterről való Compositio Fabian Judtka Aszszonytól vásárlott Jozzágról való zallogos Contractus, sub Lit[tera] L. de A[nn]o 1772. 3.Apr[il]is. Regii Peterfi Moses, Török Gergelly.

Fasciculus 3^{ius}.

- /1/ Gothard Márton Testamentum, sub Lit[tera] A. de A[nn]o 1774.9. Febr[uar]ii Regii Kováts Peter, Csukor Mihály.
- /2/ Az Harangláb megett való közös rakó kertről való Testimonium, Sub Lit[tera] B. de A[nn]o 1746. 6. Januarii. Reg[is] Antal Lukáts.
- /3/ A' Megje Szamára ajándekoztatott Templom helyről, sub Lit[tera] C. de A[nn]o 1676.13.Apr[il]is Osvat István, Rattz István, Csukor Andras Regiusok.
- /4/ Kontz Györgyné, Sipos Rusint ajándekozta Kis Hellyről való Levél, sub Lit[tera] D. de A[nn]o 1711.28.9^{bris}. Regii Matefi István, Kontz András.
- /5/ Áts Gergelly Cessionalisa⁴⁹, hogy az Ecclesiat nem haborgattya a' Templom helye iránt, sub Lit[tera] E. de A[nn]o 1677.23.Martii. Regii Szakáts János, Tey alias Nagy István.
- /6/ Somodi Mihallyne Testamentuma Két földről, sub Lit[tera] F. de A[nn]o 1684.12.Januarii, Regii Peterfi István, Kováts Andras.
- /7/ Kelemen Annok és Rebeka födeiről való Rela[toria] hogj magok váltogatták vissza Sub Lit[tera] I. de A[nn]o 1714.18.Junii. Regii Kovats Pal, Kováts Sigmond.
- /8/ Ugjan Kelemen Annok és Rebeka Jozzagokrol és Földeikről való Relatoria, hogj magok keresmenyekkel váltották meg sub Lit[tera] K. de A[nn]o 1719.21.Majj. Regii Balthasár Mathefi, Daniel Mathefi.
- /9/ A' Pap háza körül való Kertek Regestruma. Sub Lit[tera] L. de A[nn]o 1748.Die 7.Aprilis.
- Signata Anno 1774. Die 23ma Novembris per Josephum Simo Jur[at]um Notar[ium] m[an]u p[ro]p[ri]a.

⁴⁸ végrendelete

⁴⁹ lemondó levele

Anno 1773. Die 27ma Novembris. Visitatio celebratvan a' Bözödi Venerabilis Ecclesiaban; Találtattak mind Mobile mind Immobile Bonumok e' Szerént:

Vagyon egy Fa Templom, mellyel az 1783. esztendőben volt nagj égés után el égvén a' Templomis akkor, epült az Unitaria Ecclesia költségivel; vagyon körülötte Sasokba rakott rakó fából álló Czinterem. Vagyon a' Mesterség Joszagan egj fa Harangláb; mellyben vagyon két Harang, mindenik az Unitaria Ecclesia költségivel öntettetett. A nagyobbikon vagyon illyen irás:

A Bözödi Unitaria Ecclesia indította Curator Jakab Joseff idejében 1745. Hatos Samuel Curatorságában ment végbe. 1746.

A' kisebbiken semmi iras nintsen.

Vagyon az Ecclesianak egy Singes kora záros Ládája; mellyben tartya az Ecclesia a' Templomhoz való Edenyeket s', Ruhákat, mellyek imezek: Vagyon egy On Tángyér, egj Kés; egj On Kanna; egy lábas srofos ezüst arannyas Pohár; egj sellyem Keszkenő ég szín kékkel virágos.; egy patyolat fejéresen varrott Abrosz; egy takáts szötte gjólts Kendő fejeres kötéses; egy vastag patyolat Kendő fejeres kötéssel. Egy kamukás Abrosz; egj bors himes Abrosz; megint egy kamukás Abrosz; egy hitvan sahos Abrosz; egj veresses fejtövel metélt hitván Kendő; ugjan egy kékkel szött gjapotas Kendő; egj veressel szött gjapotas ruha; egj Alamisnas Persely a' Templomban. Vagyon a' Praedicalló Szék bé teritve sötét kék Francia Posztoval. A' Pap székiis kék Francia Posztoval bé teritve.

Vagyon a' Papság Házában egj Asztal a' melle való Asztalos csinalta ket Pad, két karos Fogas, fába rakot három üveg Ablak a' Nagy Házba, ugyan a' Tanuló Házban is fába rakott egj üveg Ablak, egj nagj Pohár Szék.

A' Mesterség hazban vagyon egy Karos Fogas, két berlett Pad, fába rakott két üveg Ablak.

*Immobiliak.*⁵⁰

Vagyon az Ecclesianak a' Parochiakon kívül egy benn való Joszága, Vicinussa allól az Hatos fiak Joszága, fellyül a' Falu Sikátora, azon vagyon egj Sellér tartó ház. Ezt szokták adni 3. Marias Taxara.⁵¹

Allodiaturak.

Bözöd Ujjfalu felé való Határban. Veress Kö nevezetü helyben egy föld metr.3. Vicinussa kívül Thamasi György, belöl a Fabian György földök. A Mesteré.

Ugjan azon helyben, metr.4. vicinussa kívül Senye Janos, belöl a Vass Péter földök. A Papé.

⁵⁰ ingatlanok

⁵¹ bérre

Az Hatos Kertek felett metr.2. Vicinussa belől Osváth György, kívül a Vass Samuel Szanto földök. Az Ecclesiaje.

Pad Karén metr.3. Vicinussa Kivül a Kontz Mihály, belől a Hatos Fiaik Szanto földök. A Mesteré.

Az Akasztó fánál, alias Csepegő felett metr.6. Vicinussa kívül Fábian György, belől üdösb Jakab Joseff földök. A Papé. Rados nevezetű Hellyben, metr.2. Vicinussa kívül Jakab János, belől a Sebestyen Fiaik földök A Papé.

Kontza nevű Hellyben metr.4. Vicinussai a Bartha fiak földök. A Papé. Asztagosban metr.6. Vicinussi kívül az Hatos Fiaik, belől a Varga fiak földök. A Mesteré.

Belső Atal Pataokban egy darab Szena fü, három buglyára való, két része a Papé, harmadik a Mesteré, Vicinussa kívül bellől Jaró Sandor földe. Hagymás Eszekin egy darab Szena fü, egy buglyátskára való. A' Mesteré Vicinussai fellyül Árkosi János kaszáloja, alóll a földek betüje.

A más Határban, melly Sz. Abraham felé Forduló.

Az Almák között metr.2. Kivül Kontz Ádám, belől a Sebe Márton Szanto földök. A Mesteré.

Ramazban metr.6. vicinussa belől Kádár János, kívül a Thamási Fiaik Szanto földök. A Papé.

Omlás felett metr.8. Vicinussa Kivül Burján Mihály, belől a Mart. A' Papé.

Sér oldalán metr.3. Vicinussa fellyül Fabian György belől a Serei Fiaik, földök. Ezt az Ecclesia pénzen vette, s adta a' Papnak, Mesternek, hogy felit a' Pap, felit a' Mester birja. Vétetett p[edig] zálogon Kováts Páltól. f[lorenis] h[ungaricis].6.

Sékola nevezetű Helyben egy Kaszáló hely, Curr.2. Vicinussa kívül Ujfalvi Ferentz, belől Titt[ulatur] Geréb Ferentz Uram földök. A Papé.

Gyertyánosba két buglyára való Szena fü, vicinussa egy felől az Arok, más felől a' Balasi István Kaszáló helyek. A' Mesteré.

Köves Hágóban egy Szena fü két buglyára való, vicinussa belől Sebestyen Gergely, kívül Titt[ulatus] Török István Ur Possteritassi földök. A Papé. Kús Mezőben egy Szena fü két buglyára való, vicinussa belől a' Patak, Kivül Titt[ulatus] Török Antal Uram földe. A' Papé.

Gál Mezeje nevű helyben vagyon egy darab Kender föld metr.3. Vicinussa alóll az Árok, fellyül a' Thamasi Fiaik földök; ebben két részes a' Pap, harmados a' Mester.

A Falun alóll egy darab Kender föld metr.4. Vicinussa alóll Burján Mihály, fellyül Berei Miklos földök. Ezt ketté hasítva felit birja az Ecclesia, mellyet Taxara szokott adni Vetés Kert koraba in et pro den. 96⁵². Felinek pedig két része a Papé, harmada a Mesteré.

Az Harmadik Határban Lótz felé Fordulóban.

Lótzon Szena mezőbe metr.1. Vicinussa belől Kádár János, kívül Hatos Fiaik földök. A Papé.

Farkas Gyakra nevű helyben metr.3. Vicinussa belől Gyergyai Gergely, Kivül Titt[ulatus] Török Antal Uram földe. A' Papé.

⁵² 96 denárért

Falu Helly felett metr.5. Vicinussa kívül Titt[ulatus] Török Antal Uram, belől Gyergjő István földök. Ennek fele a Papé, fele a Mesteré, mig ki váltják.

Sáros Völgyben metr.1, Vicinussa kívül Berei Samuel, belől a' Fülöp György földök. A' Mesteré.

Alsó Sáros Völgyben metr.7. Vicinussa belől a' Bartha Fiak, kívül Bölöni Joseff Ur földek. Ennek felit a Mester valtoslag birja Senye Jánossal. Fazakas Orotvannyába egj darab kaszáló hely, valami két buglyára való, Vicinussa egy felöl a Ujjfalvi Áts Joseff földe, másfelöl az Erdő. Ennek Két része a' Papé, harmad része a' Mesteré.

Bodos Erdeje felett más Szena fü, egy Kús buglyára való, vicinussa belől az Erdő, Kivül a' Gyergyai Gergelly földe. A' Mesteré.

Sáros Völgy Revinél, Két buglyara való Sena fü, vicinussa allól a' Lotz Pataka, Kivül a' Vass Fiak földök. A' Mesteré. Farkas Gyakrában Két buglyára való Szena fü, Vicinussa alóll Gróff Malomvizi Kendefi Elek Uram, fellyül Török Antal Ur földe. A' Papé.

Sellyem Sóban, két buglyára való Szena fü. Vicinussa belől a' Patak kívül a' Nagy Sollymosi Balási Fiak Tanorokja. A' Papé.

Köntingben, három buglyára való Szena fü, Vicinussa belől a' Patak, Kivül a' Bartha és Sebestyén Fiak földe. Két Része ennek a' Papé, harmada a' Mesteré.

Vagyon a templomban Két Asztal, azokon Két Székelly Szönyeg. Signata A[nn]o Die ut Supra per Josephum Simo de Kús Sollymos Jurat[um] S. Sedis Notarium[an]i] p[rop]ria.

Copia Literarum Compositionium Ecclesiae Unitariae

Bözödiensis de Domo et Fundo Pastoralis, cum Agile

D[omiario] Georgio Thamasi de Bözöd.⁵³

Mü Nemes Udvarhely alias Kereszturfi Székben Bözödön lakók, ugj mint Kontz Mihály és Szász Josef, mind ketten Nemes Emberek. Adgjuk tudtára mindeneknek, mind mostaniaknak, mind pedig jövendőbelieknek: quod in hoc Anno Praessenti 1772. Die 1ma Junii, kére minket a' fenn megirt Széki Bözödi Nemes Vitezlő Fülöp Miklos Uram, a' Bözödi Unitaria Ecclesianak hütös Curatora, mellette levő hütös Presbiterekkel, ugymint Nemes Vitezlő Hatos András és Ketskés Mihaly Uram ö Kegjelmek, és ugjan Nemes Vitezlő Thamási Györgj Uram ö Kegj[e]l[m]e[k], hogj el mennénk a' megirt Székben Bözödön, az Unitaria Ecclesianak mostani Schola Mestere Biro Moses Uram N[e]m[e]s lakó házához, arra végre, hogj lévén az Unitaria Ecclesianak és Thamási György Uramnak holmi disteptatiojok és Controversiajok⁵⁴, azon Controversianak el igazítása végett. Mü azért engedelmesek lévén a' megirt Exponensek⁵⁶ ö K[e]l[e]l-mek kérésének, Anno et Die Supra Notatis, el mentünk a' fenn megirt Székben és Faluban a' megirt Biró Moses Uram mostani lakó Házához, és ott minket a' megirt Személyek kezek bé adásával meg bírálának, és tönök mü előttünk illyen állandós, örökös edgjezest: Midön lévén a' meg irt Székben és Faluban Bözödön a' Falunak felső felin, a' Falu derekában, az Unitaria Ecclesianak egj benn való öröksége, a T[ekintetes]

⁵³ A bözödi Unitárius Egyházközség Nemes Bözödi Thamási György ural a papi házról és telekről kötött egyezsleges levelének másolata

⁵⁴ hogy ebben a jelenlegi 1772. évben, június 1. napján

⁵⁵ vitájuk és ellentétük

⁵⁶ képviselők

Nehai Török Istvánné Orbán Ágnes Aszszony ö Kegj[e]ll[m]e el maradt Sessioja⁵⁷ s' Jozzága szomszedsságában, ugy más felöl in vicinitatibus a' Thamási György Uram Jozzága, melly Jozzágnak mostan lakója a' Bözödi Unitaria Ecclesianak Lelki Tanítója Szent Annai Thamás ö Kegj[e]ll[m]e. Mely Ecclesia örökségét, a' meg irt Thamasi Györgj Uram praetendalta⁵⁸ mint vicinus magájénak lenni. Processust⁵⁹ is indítván belöle, hol mi boszszuságtól kényszerítettvén: Midön azért látná Thamási György Uram az Ecclesianak ö Kegj[e]llme ellen való fel haborodását, azon meg irt Jozzágnak Processusáról s' Kercesetiröl le monda örökkösön mind maga, mind Posteritassi képében, és ezen meg nevezett Jozszág mind eddig volt, maradjon az Ecclesianak ez utan is. Az Ecclesia is látván miből eredett volna az injuria⁶⁰, mint hogy lévén azon Unitaria Ecclesia Jozzága Közepiben egj ki folyó Kut, mellyet Thamási György Uram eddigis quam vicinus⁶¹ élt, ez utan is kívánnya, azon ki folyó Kutnak vizit hogy élhesse mind maga, mind pedig Posteritassa, az Ecclesia is engedelmeskedik az ö Kegj[e]llme kívánságának, tali Conditione⁶², hogy Thamási György Uram ö Kegjelme, azon Ecclesia Jozzágán lakó Papnak bonumit, Gabonait oltalmazza, marháival a' következendö Papoknak karait ne kívánnya: hogj ha szánt szándekból marhai kárt tennének a' Papságnak refundállya, hasonlókeppen azon Kutra által járó helyyen, ha a' Papnak marhai kárt tennének Thamasi Györgj Uramnak, A' Papis tartozék meg fizetni. Melly Ecclesia kívánságára Thamási György Uram is reá hajla, az Ecclesia is a' Thamási Györgj Uram kívánságára; ezt is hozzá tévén a Ecclesia, hogy ha valaki az Ecclesiát azon Jozszágban megháboritaná, vagy haboritatni akarná, a' meg irt Jozzágot Thamási Györgj Uram is mind maga, mind Posteritassi tartozék oltalmazni s' meg tartani az Ecclesiával edgjütt. Melly ebbeli kívánságára a Thamási György Uram az Ecclesianak reá hajla. Melly Contractust müis fenn meg irt Birák, ezen fenn meg irt Személyyek előtt meg olvasván, mind két Felek helyben hagyják s jovallák sub vinculo Decretalis Calumniae⁶³, ugj hogj ha valamelyik fél fel bontaná, vagy bontani akarná, a' meg álló fél a' meg nem álló Félen meg vehessen vétethessen, csak egj Vice tiszt erejével is; ez ellen pedig a' meg nem álló fél semmi féle remediummal, sem Inhibitioval, se Prohibitoriummal, sem Repulsioval⁶⁴, sem semmi féle ki gondolható Remediummal ne élhessen, még is ezen Contractusunk in vigore⁶⁵ maradjjon. Melly dolog és örökkös edgjezés mü előttünk igy menven végben a' melylyet irtunk meg fide nostra mediante⁶⁶, petsétünk és Subscriptionk alatt

⁵⁷ jobbágytelke

⁵⁸ követelte

⁵⁹ pert; A per alapja: a magtalanul és vér szerinti örökösök nélkül elhaltak birtokára szomszédok maguknak igényelhettek.

⁶⁰ sérelem

⁶¹ mint szomszéd

⁶² oly feltétellel

⁶³ a hamis pereknél törvény megszabta bánatpénz terhe alatt

⁶⁴ jogorvoslattal, sem akadályozással, se eltiltással, sem visszautasítással

⁶⁵ érvényes

⁶⁶ hitünk szerint

az Exponens ki adván. Datum A[nn]o Die Loco que ut supra Correcta per nos Judices Idem qui supra⁶⁷.

Kontz Mihaly m[anii] p[rop]ria Szász Joseff m[anii] p[rop]ria

L.S.

L.S.

Praesentem Literarum Compositionaliu[m] Copiam ex veris, indubitatis et authentice emanatis suis Originalibus, in omnibus suis Punctis et Clausulis, gemine et conformiter, absque diminutione et augmento, variatione que prorsus aliquali, per me descriptam, bona fide mediante, propriae manus Subscriptione, usualisque Sigili munimine testor. H[ic] Josephus Simo de Kis Solymos, Juratus et Ordinarius S. Sedis Notarius m[anii] p[rop]ria A[nn]o 1774. Die 25ta Junii⁶⁸.

L.S.

Anno 1780. Öntetett a' Bözödi Unitaria Ecclesia egy ujj Harangot 212 fontost, 212 forintokkal, mellyben belé önttetett a' régi 120 fontos Harang is, melly defalcalt⁶⁹ flor[enos] 66. Vagyon illyen irás rajta: *Jertek el, mennyünk fel az Urnak hegyére — hogj meg tanitson minket az ő utaira, és járjunk az ő utaiban.*

Esa.2.X.3.

A' Bözödi Unitaria Eccl[esi]a Költsegivel. A[nn]o 1780.

Anno 1783. Ádám Istvanné Vass Sára Asszony Istenes indulattyából ada a' Templom számára egj bors himes Kender Abroszt, a' végre, hogj legjen az, az Alamizsnás Asztalra.

Ugyan ezen 1783^{dik} Esztendőben Gyergjai Boldisarné Asszony Istenes indulattyából adott az Ur Asztalára a' Templomba egj kamuka színü kender abroszt.

⁶⁷ Kelt a fent megjelölt évben, napon és helyen. Kijavítva mi általunk, szintén fent megjelölt bírák által.

⁶⁸ A jelen egyezséglevél másolatát az ő igaz, kétségtelen és hitelesen kibocsájtott eredetijéből minden pontjában és záradékában hasonlóan és azonosan, bármiféle rövidítés, hozzátoldás és változtatás nélkül egészében igaz hitem szerint leírtam és sajátkezű aláírással valamint szokásos pecséttemmel megerősítve tanúsítom hitelességét. Kissolymosi Simo József. a sz. vizsgálószék hites és rendes jegyzője, saját kezűleg. Az 1774. év június havának 25. napján.

⁶⁹ külön választva (került)

Dr. KOVÁCS LAJOS

EMLÉKEZÉS SZENTIVÁNI MIHALYRA*

Zsid 13.7

Ezen a napon mély, tiszta áhítattal Szentiváni Mihályra, Nyárádgálfalva legnagyobb fiára emlékezünk, akinek a méltatlan feledés jutott osztályrészül. Pedig az 1848-as szabadságharc előtti két évtizedben Erdély társadalmi és irodalmi életében kimagasló szerepet játszott. Mint a haladás erőteljes, félelmet nem ismerő, bátor, következetes szószólója nagy szerep várt reá. Amint azt Antal Árpád nagyszerű könyvében megállapította, az emberek tudatában sokáig élt emlékezete; mint a társadalmi előítéletek ellen lángoló lélekkel küzdő, népéhez mindhalálig töretlenül ragaszkodó igaz ember eszményképe. Sajnos alkotóképességének tetőpontján, 29 éves korában irgalmatlanul megsemmisített minden várakozást és reménységet a kérlelhetetlen halál.

1813-ban, 117 esztendővel ezelőtt született. Családja eredetét a 16-ik századig vezethetjük vissza, amelynek Erdély közéletében minden időben jelentős helye volt. Mint a sepsiszentiváni ősök egyik leszármazottja, már régen áttepedett a Nyárádmentére, de a Sepsiszentiváni nemesi előnevet öntudatosan megőrizte. A család harmadik gyermeke volt; utána még öt testvére született. Édesapja megcsontosodott, minden haladást elve elutasító, parancsoláshoz szokott, zsarnoki magatartású, rideg lelkületű férfiú volt, aki merev konzervatív gondolkozását igyekezett családja tagjaira is ráerőszakolni. Ezért a feudális szemléletű apjától lélekben fokozatosan mind nagyobb mértékben eltávolodott. Ez nagyszerűen jut kifejezésre egyik legsikerültebb satirikus hangvétellű novellájában, melynek címe: „Mindenütt rossz, de a legrosszabb otthon“.

Hat éves korában a székelykeresztúri unitárius gimnáziumban, majd négy év múlva a kolozsvári unitárius főtanodába került, ahol később jogi képesítést is szerzett. Ebben az időszakban kezdődött meg a kiméletlen elnyomó osztrák hatalom elleni nemesi reformmozgalom, amely a középiskolák diákjaira lenyűgöző hatást gyakorolt. Először az unitárius, majd a többi kolozsvári és vidéki kollégiumokban egymás után alakultak meg az olvasótársaságoknak nevezett ifjúsági önképzőkörök, amelyek a nemzet életében mind politikai, mind irodalmi tekintetben történelmi jelentőségű hivatást teljesítettek és az elnyomás elleni küzdelemben haladó szellemükkel nagyjelentőségűeknek bizonyultak.

Szentiváni csakhamar az ifjúság általánosan elismert szellemi vezetőjévé, az irodalmi kezdeményezések erőteljes, szigorú, nagytekintélyű irányítójává vált.

* Elhangzott Nyárádgálfalván 1990. november 24-én.